
H A B E R L E R

ÖZBEKİSTAN'DA LÂTİN ALFABESİNE GEÇİLİYOR

Özbekistan Cumhuriyeti, 2 Eylül 1993 tarihinde, aşamalı olarak 1 Eylül 2000 yılına kadar, Lâtin alfabesine geçmeyi resmî olarak kabul etmiş; bu süre, daha sonra 2005 yılına kadar uzatılmıştır.

Kabul edilen ilk Lâtin alfabesi, 31 harf ve bir apostroftan oluşmaktadır. Bu harflerden, 6 tanesi ünlü sesleri, 24 tanesi ünsüz sesleri karşılamaktadır.

İlk Özbek Lâtin alfabesi şöyledir:

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Ġġ Hh İi Ўў Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Uu Vv Xx Yy Zz Çç Gg Jj Ññ Õõ Şş

6 Mayıs 1996 tarihinde, ilk Lâtin alfabesinde bazı değişiklikler yapılmıştır.

Bu değişikliğe göre, yeni Lâtin alfabesi, 26 harf ve 3 birleşik harften oluşmaktadır. Eski alfabede yapılan değişiklikler şunlardır:

Eski: Cc Qq Õõ Ġġ Şş Çç Ññ Ўў

Yeni: - Qq O'o' G'g' Shsh Chch Ngng - -'

Özbekistan'da, Lâtin alfabesine geçişi sağlamak için, 1993 yılında "Cumhuriyet Devlet Komisyonu" (Respublika Devlet Komissiyası) kuruldu. "Cumhuriyet Devlet Komisyonu" nun oluşumu şöyledir: Komisyon Başkanı: Ö.C. Başbakan Yardımcısı.

Komisyon Başkan Yardımcıları: Ö.C. Yüksek ve Orta Öğretim Bakanı, Ö.C. Millî Eğitim Bakanı, Karakalpakistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcısı. Komisyon Kâtibi: Ö.C. Bakanlar Kurulu Eğitim ve Bilim Bölümü Müdürü Komisyon Üyeleri: Ö. C. Yüksek Meclisi Bilim, Eğitim, Kültür ve Spor Meseleleri Komitesi Başkanı; Ö. C. Yüksek Meclis Basın ve Haber Komitesi Başkanı; Vilâyetler ve Taşkent Şehir Valilerinin eğitim ve bilim meselelerinden sorumlu Vali Yardımcıları; Ö.C. Bilimler Akademisi Başkanı; Ö.C. Adalet Bakanı; Ö.C. Kültür Bakanı; Ö.C. Devlet Basın Komitesi Başkanı; Ö.C. Başsavcısı; Ö.C. Devlet Televizyon ve Radyo Kurumu Başkanı, Ö.C. Bakanlar Kurulu Bünyesindeki Terim Hazırlama Komitesi Başkanı; Ö.C. Sendikalar Federasyonu Başkanı; Ö.C. Anıtlar Derneği Başkanı; Cumhuriyet Özbek Dili

Derneği Başkanı; *Halk Sözü* ve *Narodnoye Slovo* gazetelerinin Başyazarları; Ö.C. Bilimler Akademisi Dil Bilimi Enstitüsü Müdürü; Ö.C. Bilimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü Müdürü.

Cumhuriyet Devlet Komisyonu, bütün eğitim kurumlarında, iş yerlerinde, kuruluş ve kurumlarda, aşamalı olarak Lâtin alfabesine geçişi düzenlemektedir. İl, İlçe ve şehir valileri, "Cumhuriyet Devlet Komisyonu"yla iş birliği hâlinde, Lâtin alfabesine aşama aşama geçişi sağlamak için, alt komisyonlar kurmuşlardır.

1 Eylül 1995 tarihinden itibaren, Okul öncesi eğitimi kurumları ve ilk öğretim kurumlarının birinci sınıflarında zorunlu, diğer sınıflarda isteğe bağlı olarak, Lâtin alfabesiyle eğitim ve öğretim yapılması kararlaştırılmış; fakat, plânladığı gibi, Devlet Basın Komitesinin 1 Ağustos 1995 tarihine kadar, Lâtin alfabesiyle ilgili, ders ve yardımcı ders kitaplarını hazırlayamamasından dolayı, bu uygulamadan vazgeçilmiştir.

Bu uygulamaya, 1 Eylül 1996 tarihinden itibaren geçilmiştir. Bunun için, Lâtin alfabesiyle ilgili ders ve yardımcı ders kitapları hazırlanmış; okul öncesi eğitim kurumları ve ilk öğretim kurumlarında görevli öğretmenler, Lâtin alfabesi öğretimiyle ilgili hizmet içi eğitimden geçirilmiştir.

1995 yılından itibaren, Özbekistan televizyon kanallarında, Lâtin alfabesini öğreten programlar gösterilmektedir. Lâtin alfabesiyle, *Özbek Dili'nin İmlâ Lüğati* (Özbek Tilining İmlo Lug'ati, 1995) yayımlanmıştır. İş yeri, kuruluş ve kurumların adları Lâtin alfabesiyle yazılmaya başlanmıştır.

Özbekistan'daki, ilk öğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarında, Lâtin Alfabesini kullanan milletlerin dillerinin (İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca vb.) yabancı dil olarak öğretilmesi, Özbek halkının Lâtin alfabesini daha çabuk benimsemesine ve öğrenmesine yardımcı olmaktadır.

Özbek Türk liseleriyle, çeşitli enstitü ve üniversitelerin Türk dili bölümlerinde Türkçe eğitim ve öğretim yapılması, Lâtin alfabesinin öğretimine katkıda bulunmaktadır.

Özbekistan'ın Lâtin alfabesine geçme karar ve hazırlıklarını memnuniyetle karşılıyoruz. Ancak *ch*, *sh*, *ng* gibi tek sesi ifade eden çift harfler hem sistemi bozmakta, hem de Lâtin alfabesini şu anda kullanan veya yeni kabul eden Türklerle farklılıklar yaratmaktadır. *g*, *o* gibi harflerin de *ğ* ve *ö* şekillerinde olması ortaklığımızı artıracaktır. "Kül, kün; kız, kılmak" gibi kelimeler için alfabeye *ü* ve *ı* harflerinin eklenmesi de bizce gereklidir o'nun *a* için kullanılması da bütün Lâtin alfabelerindeki sistemlere aykırıdır. Temennimiz, Özbek kardeşlerimizin, yeni alfabe daha fazla yaygınlaşmadan gerekli düzeltmeleri yapmalarıdır.